

LISE GOTFREDSEN: RÅSTED KIRKE. SPIL OG BILLEDE. 87 s.,
 ill. Poul Pedersen fot. Akademisk forlag 1975, kr. 49,85.

Nogenlunde en mils vej fra Randers ad Hobro til ligger landsbyen Råsted, hvis ganske store kirke rummer en sjælden skat af romanske kalkmalerier. Vi har her på triumfvæggen Kristus tronende mellem apostle, i korbuen syndefald og Kain, der ihjelslår sin broder; i korets nordlige halvdel findes Jesu barn-domshistorie og i syd lidelses- og opstandelsesberetning. Men det interessante er, at når vi går billederne nøjere efter, så ligner de ikke rigtig, hvad vi ellers har af romansk kunst her i landet, hverken i billedprogram, i de enkelte sceners komposition eller i ikonografiske detaljer.

Disse billeders problemer har kunsthistorikeren Lise Gotfredsen taget op i denne bog, hvor hun især koncentrerer sig om at finde ud af, hvad der kan have været forbillede og inspiration, og som titlen angiver, er hun kommet frem til det middelalderlige liturgiske drama. Man kender temmelig mange »regi-bøger« til sådanne optrin og spil, der blev fremført i klostrene og de store kirker, og selv om de ofte er fragmentariske og vanskelig datérbare, indeholder de dog detaljer nok til at give en forklaring på flere af de netop for Råsted-billederne påfaldende træk.

Men det er ikke nok for Lise Gotfredsen at sige »liturgisk drama«; hun har også måttet søge at finde nogle forbindelser til billedlige fremstillinger, der kan have tjent som forbillede og/eller inspiration. Allerede Poul Nørlund mente, at disse malerier var engelsk påvirkede, dog uden at specificere det nærmere; og i det engelske er Lise Gotfredsen nået frem til St. Albans-psalteret fra o. 1125 (et stort bogværk med kalenderbilleder, bibelske billeder, hymner og litanier) samt nogle andre engelsk/normanniske billeder fra samme tid. Det er en meget interessant analyse, hvor de førnævnte manuskripters regi-bemærkninger og psalterets illustrationer kombineres livfuldt og inspireret til at give en forklaring på problemet om Råsted-billedernes forlæg, påvirkning og date-ring – en af de mulige forklaringer.

Man kan i denne forbindelse nok bebrejde forfatteren, at hun alt for hurtigt når frem til just disse engelske forbilleder; når man arbejder med materiale fra denne periode, må man erindre sig, at der er tale om fælles vesteuropæiske kulturtræk, og det ofte vil være ganske tilfældigt, om noget er bevaret i engelsk, fransk eller tysk »udgave«. Der kan konstateres så mange kulturpåvirkninger i Danmark i det 12. årh. fra forskellige sider, at man må blive betænkelig ved denne ensidige fremhævnin g af en enkelt mulighed; selv om forfatteren anvender ord som »kan være«, »er muligvis«, så er det tydeligt, at det er denne mulighed, der har hendes varmeste sympati.

Ud fra denne sin opfattelse når hun frem til en datering ca. 1125 i stedet for den af Poul Nørlund foreslåede ca. 1175. Denne nye datering må godtages, men ikke udelukkende på Lise Gotfredsens argumenter.

Forfatteren fortæller i forordet, at mens bogen endnu kun forelå i manuskript, udkom Ulla Haastrups artikel om samme emne: »Die romanischen Wand-

malereien in Råsted. Ikonographie, Bildprogram und Theater« (Tidsskriftet HAFNIA 1972, udg. af Institut for Kunsthistorie, Københavns Universitet). Denne artikel er på så godt som alle punkter mere dybtgående og tager hensyn til flere muligheder end den anmeldte bog. Men efter disse to forskeres arbejder er der ingen tvivl om, at Råsteds kalkmalerier er stærkt præget af de liturgiske spil, og at de må dateres til ca. 1125.

Bogen er veldisponeret og arbejder sig logisk frem til sin konklusion; den har en fyldig litteraturliste og noteapparat, samt mange gode fotografier. Teksten er derimod hele vejen skæmmet af mange fag-fremmedord og latinisme, som dels synes overflødige, dels er ukorrekte. Eksempelvis er ordet »besøgelse« forlængst knæsat for mødet mellem Maria og Elizabeth (Luk. 1), så der er ingen grund til at skrive *Visitation* (jfr. fig. 1), slet ikke da det på latin hedder *visitatio*. Man har forsøgt at bøde på det med en leksikalsk ordliste, der jo alligevel er blevet utilstrækkelig: således savnes forklaring på *psalter*. Men også her er der sprogforbistring; *sacra conversazione* angives at være latin – det er italiensk! Den er også gal med de bygningstekniske fagudtryk; s. 11: »triumfbuens nordlige svikel på væggen ...«, skal være »triumfmurens østvæg, nordlige del ...«; i en kirke med lige vægge og fladt loft findes ingen svikler! (jfr. ordlisten s. 86). s. 55: »korbuens store scene ...« skal være »triumfvæggens store scene ...« Og som en sidste irritation for læseren: der henvises til en folder, som ikke findes.

Inden for de sidste år er der i »Fornvännen«, »Den iconographiske post« og i beretningerne fra de ikonografiske symposier fremkommet en række artikler, der har fastslået liturgiens og de liturgiske spils betydning for billedkunsten gennem hele middelalderen og om billedernes virken-tilbage på spillene; blandt disse arbejder indtager Lise Gotfredsens bog smukt sin plads som et værdifuldt detalstudie.

Niels M. Saxtorph

KARL JOHAN HANSEN: DAGLIGLIV I AALBORG VED ÅRHUNDREDSKIFTET. *Aalborg-bogen 1974, udg. af Selskabet for Aalborgs Historie. 108 s., ill. 39,75 kr.*

Erindringsstof udgør en betydelig del af de lokalhistoriske publikationer, og der er heller ingen tvivl om, at det er noget, som der er mange læsere til. Erindringer opfattes af mange som meget underholdende læsning, og de kan også være udmærkede lokalhistoriske kilder. Ofte er den historiske værdi dog yderst ringe, og man undrer sig undertiden over, hvad der har fået et eller andet lokalhistorisk tidsskrift til at trykke en gammel mands refleksioner over sin fjerne barndom i en tid, hvor alting endnu var på plads og i orden, hvor man opførte sig pænt og nydeligt, og hvor alt var billigt. Men når anmelderen undrer sig, er det måske simpelthen, fordi han søger andet og mere i afhandlingerne, end de har til hensigt at give, at han med andre ord ikke hører til det publikum,